

פרק 5

קרנות המוסד לביטוח לאומי ונושאים נוספים

1. קרנות המוסד לביטוח לאומי

הפעילות העיקרית של המוסד לביטוח לאומי מתמקדת בתשלום גמלאות בכסף או בעין לזכאים להן על פי החוק. הדבר מתבטא בתקציב המוסד ובגביית דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

עם זאת, הגמלאות המשולמות לזכאים אינן מכסות את מגוון הצרכים, ולכן, כדי ליצור השלמה בין תשלום הגמלאות לבין פיתוח שירותים חברתיים, המוסד לביטוח לאומי מסייע גם בפיתוח שירותים בקהילה במטרה לשפר את רווחתן של אוכלוסיות בסיכון ולהרחיב את מעגל ההזדמנויות שלהן. פעילות זו נעשית באמצעות קרנות המוסד.

פעילות ייחודית זו של המוסד, נעשית מכוח חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) התשנ"ה-1995 באמצעות אגף הקרנות (האגף לפיתוח שירותים), שהוקם בשנת 2002 כדי לרכז תחת קורת גג אחת את קרנות הביטוח הלאומי¹. קרנות אלו נועדו לקדם פרויקטים, תוכניות ומיזמים² שיפתחו ויטמיעו שירותים חברתיים ותשתיות בהתאם לצורכי אוכלוסיית היעד ומדיניות המוסד.

האגף פועל באמצעות חמש קרנות: הקרן לפיתוח שירותים לנכים, הקרן לקידום תוכניות סיעוד, הקרן למפעלים מיוחדים, הקרן למימון פעולות בטיחות וגהות בעבודה (מנוף), והקרן לפיתוח שירותים לילדים ובני נוער בסיכון.

האוכלוסיות המטופלות במסגרת הקרנות הן ילדים ומבוגרים עם צרכים מיוחדים, קשישים מוגבלים בקהילה ובמוסדות, משפחות ויחידים במצוקה כלכלית וחברתית, מובטלים תקופה ממושכת, ילדים ונוער בסיכון ועובדים הנמצאים בסיכון לתאונות עבודה.

בשנת 2012 התמקדה פעילות הקרנות בעיקר בסיוע לאוכלוסיות בסיכון בהשתלבות בהשכלה, בהכנה לתעסוקה ובהשמה בתעסוקה - שהן מאבני היסוד של מדיניות הרווחה והביטחון הסוציאלי של המוסד לביטוח לאומי ותחום פעילות מרכזי בשלוש קרנות: הקרן לפיתוח שירותים לנכים, הקרן למפעלים מיוחדים והקרן לילדים ונוער בסיכון. אוכלוסיות היעד של סיוע זה היו נכים, בני נוער בסיכון, נשים במצוקה כלכלית, צעירים מובטלים וקבוצות ייחודיות אחרות כמו אוכלוסייה בפריפריה, ערבים וחרדים.

סמכותן של הקרנות לפתח שירותי רווחה מעוגנת כאמור בחוק, שבו גם נקבעו תקנונים לכל קרן המפרטים את הכללים לבחינת הפרויקטים או התוכניות ולהשתתפות המוסד במימונם. הפעילות ממומנת באמצעות חלק מדמי הביטוח הנגבים מהמעסיקים ומהמבוטחים לכל ענף שבמסגרתו הקרן פועלת. התקציב השנתי המרבי של כל קרן נקבע בחוק.

להלן קרנות המוסד:

- **הקרן לפיתוח שירותים לנכים:** מסייעת לגופים ציבוריים לפתח שירותים לאנשים עם מוגבלות כדי לשלבם בחברה ובעבודה ולשפר את רווחתם. הקרן פועלת בתחומים האלה: החינוך המיוחד והגיל הרך, שיקום תעסוקה לנכים, דיור מוגן בקהילה, פעילויות פנאי וספורט, שיפור תנאים פיזיים במוסדות לנכים ורכישת ציוד לשיקום, וסיוע בהנגשה לנכים במבנים ציבוריים. הקרן גם מסייעת בשיפור איכות החיים והשירותים במוסדות.

1 עד מועד זה פעלה כל קרן במסגרת הענף הרלוונטי לפעילותה, חוץ מקרן ילדים, שהוקמה בשנת 2004, והקרן למפעלים מיוחדים, שפעלה במסגרת מינהל המחקר.

2 פרויקט עוסק בעיקר בבניית תשתית והצטיידות; תוכנית היא בעיקר הפעלת שירות, ומיום הוא פרויקט או תוכנית מערכתית (מבחינת ההיקף או שיתוף הפעולה בין כמה קרנות).

- **הקרן לקידום תוכניות סיעוד:** מסייעת בפיתוח שירותים לקשישים מוגבלים ובשיפורם בקהילה ובמוסדות, הקמת מרכזי יום לקשישים, רכישת ציוד לצרכים מיוחדים, הכשרת כוח אדם לטיפול בקשישים ושיפור השירותים במוסדות סיעוד.
- **הקרן לפיתוח מפעלים מיוחדים:** מסייעת לגופים ציבוריים ופרטיים לפתח שירותים חברתיים בעלי מרכיב ניסיוני וחדשני במגוון תחומים ולקבוצות מגוונות, רובן קבוצות בסיכון: משפחות שאינן מתפקדות, נוער וילדים בסיכון, אנשים עם צרכים מיוחדים וקשישים הסובלים מאלימות. המטרה היא שתוכניות אלה יהוו מודל לפיתוח, יוטמעו בקהילה ויתפרסו לאזורים נוספים בארץ, ולכן רובן מלוות בהערכה מחקרית.
- **הקרן לפיתוח שירותים לילדים ובני נוער בסיכון:** פועלת לקדם את הטיפול בילדים בסיכון שטרם מלאו להם 18 שנים הנמצאים בסיכון בשל הזנחה, התעללות, אלימות ופגיעה מינית, לרבות ילדים ובני נוער שעברו על החוק, משתמשים בסמים או חשופים לתנאי חיים מסכנים. הקרן עוסקת בעיקר בפיתוח תוכניות להכנת מתבגרים לחיים עצמאיים ולמניעת תלות עתידית בקצבאות המוסד תוך פיתוח מסוגלות לתעסוקה. הקרן גם מסייעת בהתמודדות עם הפרעות קשב וריכוז המהווים בסיס לסיכון ומטפלת בילדים ובני נוער שנפגעו מינית. הקרן עוסקת בפיתוח תוכניות להקניית בסיס איתן ומשקם לילדים ובני נוער אלה ומסייעת לחברם מחדש למערכות של חינוך ורווחה ולמנוע הידרדרות למצבי עוני ונוזקות.
- **קרן "מנוף":** מיועדת למימון פעולות למניעת תאונות בעבודה ולעידוד תוכניות להגברת הבטיחות והגהות: מימון מחקרים בתחום הבטיחות והגהות בעבודה ויישום מסקנותיהם במפעלים ניסיוניים; פיתוח ושיפור אמצעי בטיחות חדשניים; איתור סיכונים מקצועיים ומפגעים בטיחותיים במקומות עבודה; סיוע ברכישת אמצעי בטיחות, בפעולות הדרכה ובמבצעי הסברה ופרסום.

היקף הפעילות

בשנת 2012 חתמו הקרנות על הסכמים לפיתוח שירותי רווחה בהיקף של כ-180 מיליון ש"ח בעבור 241 תוכניות שונות.

היקף הסיוע של כל קרן קבוע כאמור בחוק. לקרן לפיתוח שירותים לנכים מוקצה הסכום הגבוה ביותר, יותר ממחצית תקציב הקרנות, ולאחריה לפי סדר יורד - קרן סיעוד, הקרן למפעלים מיוחדים, הקרן לילדים ונוער בסיכון וקרן מנוף (תרשים 1). עיקר הפעילות של קרן הנכים וקרן הסיעוד מתרכזות

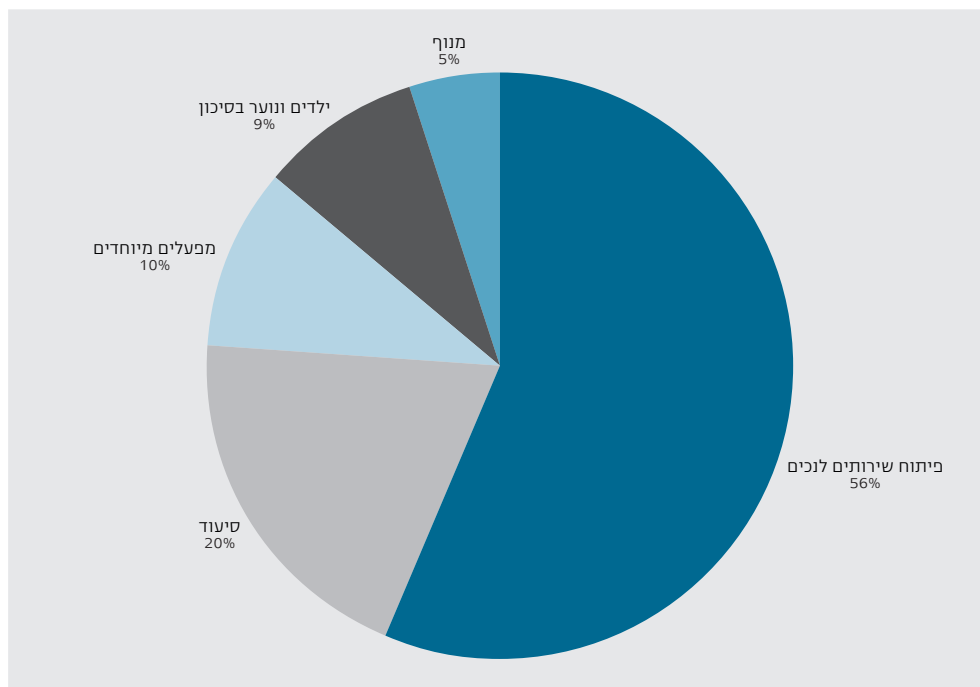
לוח 1

מספר התוכניות שאושרו וסכום הסיוע של הביטוח הלאומי לפי קרן, 2012

הקרן	מספר התוכניות שאושרו	סכום הסיוע שאושר (בש"ח)*	אחוז מתקציב האגף	תקציב ממוצע (לתוכנית (בש"ח))
פיתוח שירותים לנכים	137	101,413,161	56	740,242
סיעוד	34	35,285,424	20	1,037,807
מפעלים מיוחדים	29	17,658,826	10	608,925
ילדים ונוער בסיכון	28	16,288,852	9	581,745
מנוף	13	8,552,572	5	657,890
סך הכל	241	179,198,835	100	** **

* הנתונים הכספיים שמוצגים בלוחות שלהלן נוגעים לסכומים שאושרו בשנה מסוימת ולא לביצוע בפועל.
 ** הנתון אינו רלוונטי בגלל ההבדל באופי התוכניות של הקרנות השונות.

תרשים 1 סכום הסיוע שאושר לפי קרן (אחוזים), 2012

בהשקעה בתשתיות ומכאן ההיקף הגדול של תקציבי הסיוע. הקרן למפעלים מיוחדים והקרן לילדים ונוער בסיכון עוסקות בפיתוח והפעלת שירותים והתקציב שלהן בחוק נמוך יותר. את היקף הפעילות, הנגזר כאמור מהקבוע בחוק ומאופי הפרויקטים או התוכניות, אפשר לראות גם בתקציב הממוצע של תוכנית בכל קרן.

קרנות הביטוח הלאומי אינן מממנות באופן מלא את התוכניות שהן שותפות בהן אלא מאגדות משאבים. שיעור המימון המרבי משתנה מקרן לקרן ומעוגן בתקנון של כל קרן. באחדות מהקרנות שיעור המימון נקבע גם לפי המאפיינים החברתיים והכלכליים של אוכלוסיית היעד או של הרשות המקומית על פי דירוג הלמ"ס, ובמקרה של קרן סיעוד - לפי מאפיינים כלכליים של הגוף המפעיל את השירות.

שיעור ההשתתפות השכיח הקבוע בתקנון של הקרן לפיתוח שירותים לנכים הוא 80% מהעלות הכוללת של הפרויקט ובתנאים מסוימים יכול להגיע עד 90% ממנו. גובה הסיוע המרבי (רף הסיוע) הוא 2,350,000 ש"ח. בקרן סיעוד סכום הסיוע המרבי הוא 3,200,000 ש"ח בשנת 2013 והוא מעודכן בתחילת כל שנה. בנוסף, יש אבחנה בין פרויקטים בקהילה (כדוגמת מרכזי יום) לבין פרויקטים במוסדות (כגון בתי אבות). בפרויקטים בקהילה אחוז הסיוע נקבע לפי אשכולות הלמ"ס³ והוא - 90% 60% מהעלות הכוללת של כלל המשאבים עם גופים אחרים⁴. בפרויקטים במוסדות אחוז הסיוע נקבע על פי המלצה של רואה-חשבון הבדק את האיתנות הפיננסית של הגוף הפונה והוא 50%-70%

3 סיווג של הלמ"ס מתוך דוח פני החברה מס' 5, תשע"ג 2012.
4 בעיקר אש"ל וועידת התביעות.

מהעלות הכוללת של כלל המשאבים. קרן ילדים ונוער בסיכון מסייעת ב-50% מעלות התוכנית, הקרן למפעלים מיוחדים רשאית לממן בממוצע עד 80% מעלות התוכנית⁵ וקרן מגוף רשאית לממן גם את מלוא עלות התוכנית.

מלוח 2 להלן, המציג את שיעור המימון שאושר עולה שסך הסיוע שנתנו כל הקרנות היה כ-180 מיליון ש"ח ובאמצעותו פותחו שירותים בסכום של כ-356 מיליון ש"ח, כך שכספי הקרנות אפשרו מינוף של התוכניות בהשתתפותן בהיקף של כ-150%.

יחס המינוף הוא היחס שבין עלותה הכוללת של התוכנית לבין הסכום שהשקיעו הקרנות. למינוף כספי הקרנות חשיבות רבה: הפעילות של התוכניות גדלה באופן ניכר וכך גם האפשרות לפתח ולהפעיל תוכניות נוספות שללא איגום המשאבים בין הקרנות לגופים לא היו יכולים להתקיים כלל.

לוח 2

העלות הכוללת של התוכניות, השתתפות הקרנות ושיעורי הסיוע שלהן לפי קרן, 2012

הקרן	עלות התוכניות (ש"ח)	סכום הסיוע שאושר (ש"ח)	שיעור הסיוע מהעלות הכוללת*
נכים	169,923,089	101,413,161	60
סיעוד	73,020,834	35,285,424	48
מפעלים מיוחדים	30,657,586	17,658,826	58
ילדים ונוער בסיכון	72,308,501	16,288,852	23
מנוף	10,231,083	8,552,572	84
סך הכל	356,141,093	179,198,835	50

* בהתחשב ברף הסיוע ואחוזי הסיוע הקבועים בתקנונים.

לוח 3

סכום הסיוע של הביטוח הלאומי לתוכניות, אחוז מהתקציב הכולל ואוכלוסייה* לפי מחוז, 2012

המחוז	סכום הסיוע שאושר (ש"ח)	אחוז מהתקציב הכולל	אוכלוסייה במחוז (אחוזים מהסה"כ)
ירושלים	29,102,863	19%	12
צפון	30,965,599	21%	17
חיפה	18,147,324	12%	12
מרכז	20,536,875	14%	24
תל אביב	30,055,122	20%	17
דרום	21,559,899	14%	14
אזור יהודה ושומרון	569,879	0.38%	4
סך הכל תוכניות ביישובים	150,937,561	100%	100
תוכניות ארציות	28,261,274		
סך הכל	179,198,835		

* האחוז חושב מתוך סך התקציב של התוכניות ביישובים.

5 בתוכנית שהקרן מממנת לשלוש שנים המימון הולך ויורד מ-100% ל-50%, תלוי בשנת ההפעלה.

ככל שהמינוף גבוה, יש שילוב טוב יותר של מקורות המימון, ואיגום המשאבים גדול יותר. למינוף יתרונות נוספים רבים מעבר ליתרון הכלכלי, למשל בכך שהוא מאפשר פריסה ארצית, הסתכלות אסטרטגית וקביעת סטנדרטים עד כדי שינוי רגולציה.

עיקר תקציב הקרנות (כ-85%) מושקע בתוכניות המתקיימות ביישובים (עירויות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות) ורק כ-15% מושקעים במיזמים או תוכניות ברמה ארצית (כגון מחשב לכל ילד נכה). בלוח 3 מוצגת חלוקת התקציב לפי אזורים גיאוגרפיים, וממנה עולה כי היקף ההשקעה בפריפריה - דרום וצפון - מגיע לכ-35% מסך תקציבי הקרנות, השקעה הגבוהה ביחס לחלקה של האוכלוסייה באזורים אלה באוכלוסייה הכללית, שהיא כ-28%.

עוד עולה מהלוח, כי הקרנות השקיעו בשנת 2012 במחוזות ירושלים, תל אביב וצפון יותר מאשר חלקם של תושביהם באוכלוסייה, ובמחוזות המרכז ויהודה ושומרון הרבה פחות מאשר חלקם של התושבים באוכלוסייה. באזורי חיפה והדרום הושקע חלק תקציבי המתאים לגודל האוכלוסייה באזורים אלה.

לוח 4 מציג את סך ההשקעה של הקרנות כולן לפי אשכול חברתי כלכלי. תושבי הרשויות המקומיות בשלושת האשכולות הנמוכים של המדד (1-3) הוגדרו כשייכים למעמד חברתי-כלכלי נמוך (12%), באשכולות 4-7 - מעמד חברתי-כלכלי בינוני (68%), ובאשכולות 8-10 - מעמד חברתי-כלכלי גבוה (90%).

מלוח 4 ומתרשים 3 עולה כי 14% מהתקציב הושקעו ביישובים מהמעמד הנמוך, 74% ביישובים מהמעמד הבינוני ו-12% הושקעו ביישובים מהמעמד הגבוה. מכאן עולה שההשקעה של הקרנות תאמה את שיעור האוכלוסייה באשכולות השונים, תוך שביישובים מהמעמד החברתי-כלכלי הנמוך היא היתה אף גבוהה במעט מחלקם באוכלוסייה (14% לעומת 12% בהתאמה) וביישובים מהמעמד

לוח 4

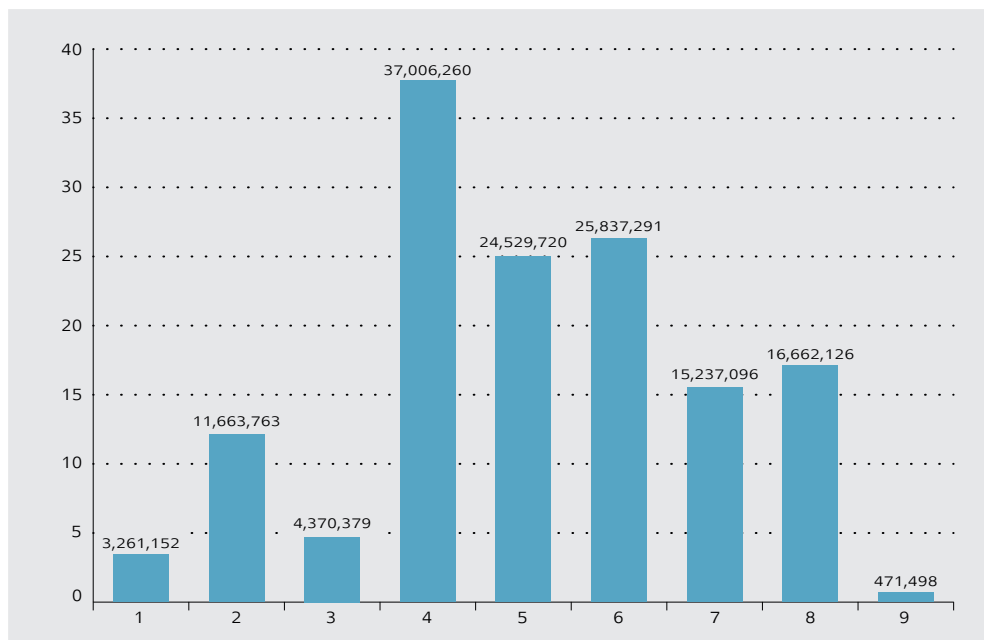
תוכניות לפי אשכול חברתי כלכלי, סכום הסיוע של הביטוח הלאומי והשיעור מהתקציב הכולל, 2012

אשכול חברתי	סכום הסיוע שאושר	אחוז מתקציב הכולל באשכול
1	3,261,152	2%
2	11,663,763	8%
3	4,370,379	3%
4	37,006,260	27%
5	24,529,720	18%
6	25,837,291	19%
7	15,237,096	11%
8	16,662,126	12%
9	471,498	0.34%
סך הכל	139,039,285	78%
תוכניות ארציות או ביישובים ללא אשכול	40,159,551	22%

* האחוז חושב מתוך סך התקציב של התוכניות ביישובים.

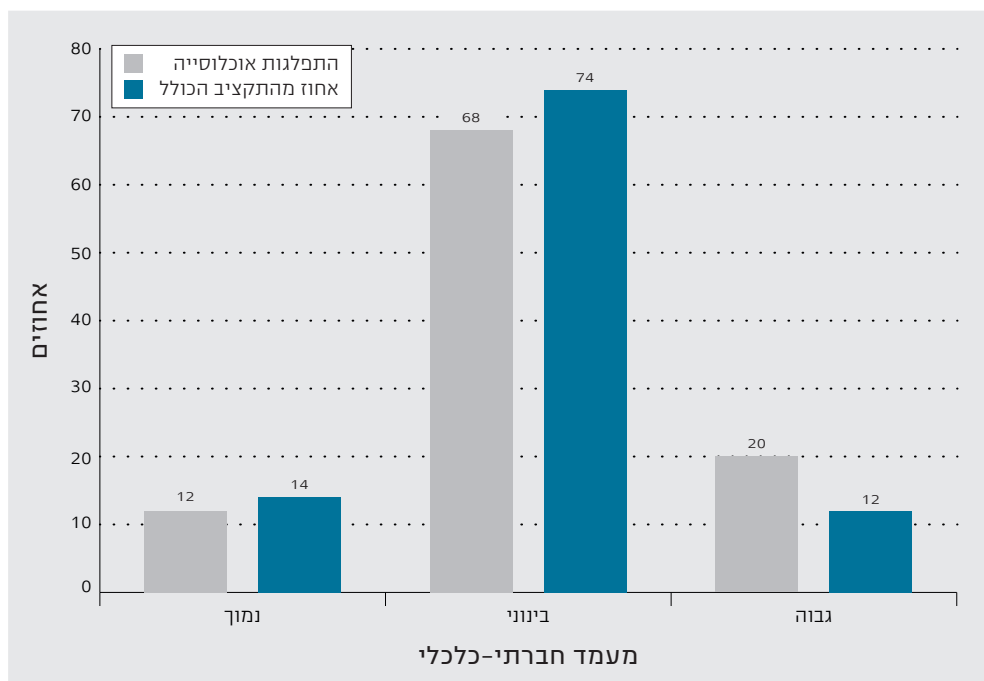
תרשים 2

סכום הסיוע של הביטוח הלאומי לפי אשכול חברתי-כלכלי, 2012

תרשים 3

התפלגות האוכלוסייה והתפלגות הסיוע של הביטוח הלאומי לפי רמה חברתית-כלכלית של הישגים*
 *היישגים

הגבוה נמוכה מחלקם באוכלוסייה (12% לעומת 20% בהתאמה. נציין עוד, כי השתייכותו של יישוב לאשכול חברתי-כלכלי מסוים נעשית על פי ממוצע המדדים החברתיים-כלכליים באותו יישוב, ולכן כל תושבי היישוב משתייכים לאותו אשכול חברתי-כלכלי למרות השונות ביניהם ברמת ההכנסה. כך שגם ביישובים שהמעמד החברתי שלהם בינוני ואף גבוה, הקרנות מסייעות לאוכלוסיות בסיכון שבהם.

באופן דומה ההשקעה הכספית של הקרנות בתוכניות לפי האשכול החברתי-כלכלי של היישובים מוצגת גם בתרשים 2.

דוגמאות של תוכניות

הביטוח הלאומי מקדם בשנים האחרונות כמה מיזמים לאוכלוסיות היעד של המוסד, תוך שותפות מקצועית ותקציבית בין הקרנות, לדוגמה - הכנה ושילוב בתעסוקה של אוכלוסיות בסיכון. בעוד שאחדים מהמיזמים רחבי היקף, אחרים נמצאים בשלבים ראשונים כדי לצבור ניסיון ולבנות שותפויות ותשתיות מקצועיות ומחקריות, ואלה יורחבו ויוטמעו בעתיד. להלן סקירה של כמה דוגמאות למיזמים או תוכניות של הקרנות שפעלו בשנים האחרונות.

1. תקשוב כהשתלבות - מחשב לכל ילד עם צרכים מיוחדים

היכולת להשתמש במחשב ובאינטרנט היא מרכיב חיוני ביכולת ההשתלבות של האדם בחברה בת ימינו. גם בעבור אנשים עם מוגבלות המחשב מהווה כלי מרכזי המאפשר נגישות למידע, ללמידה, לעבודה ולפיתוח קשרים חברתיים. בעוד שרוב הילדים חשופים למחשב ומרבים להשתמש בו, רבים מהילדים עם צרכים מיוחדים מאופיינים בתחושת בידוד וניתוק חברתי ואינם משתמשים במחשב בשל הצורך בהתאמות וציוד מיוחדים.

התוכנית **תקשוב כהשתלבות** החלה כניסוי לפני כחמש שנים ועוברת בימים אלו לפריסה ארצית לתלמידים עם צרכים מיוחדים הלומדים במסגרות של חינוך מיוחד, בכל הנכויות.

התוכנית נועדה לאפשר לתלמידים אלה להשתלב בחברה ובלמידים באמצעות מחשב מותאם, הדרכה וליווי. הנגשת מחשב מאפשרת להם לעקוף את מוגבלותם ובכך לצמצם פערים בינם לבין בני גילם, הן בבית הספר והן ככלי לפיתוח קשרים חברתיים.

במסגרת התוכנית מאותרים התלמידים ומאובחנים צורכי התקשוב שלהם, מוענקים להם מחשב ועזרים מותאמים לביתם, והם מקבלים הדרכה לשימוש בו וליווי באמצעות חונך בבית. בשלב ראשון (שנת 2007) שירתה התוכנית תלמידים עם נכויות פיזיות קשות במחוז חיפה והצפון. לפני כשנה הורחבה התוכנית למחוז דרום, שבו משתתפים גם תלמידים עם נכויות אחרות.

עד היום קיבלו במסגרת התוכנית יותר מ-1,300 תלמידים אחד או יותר ממרכיבי התוכנית (מחשב נייד, מחשב נייד או עזרים מיוחדים). התלמידים קיבלו הדרכה ולכחצית מהם ניתן חונך מלווה בבית.

2. מרכזי תמיכה לסטודנטים עם נכויות שונות במוסדות להשכלה גבוהה

המוסד לביטוח לאומי פועל ומעודד פיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלות⁷ באמצעות הרחבת מערך השירותים בקהילה. דגש מיוחד מושם בשנים האחרונות על פיתוח והנגשת שירותים לאנשים עם מוגבלות במוסדות להשכלה גבוהה. המחקרים מראים שמספר שנות הלימוד הוא

7 אדם עם מוגבלות: אדם עם לקות פיזית, נפשית או שכלית, לרבות קוגניטיבית, קבועה או זמנית, אשר בגללה מוגבל תפקודו באופן מהותי בתחום אחד או יותר מתחומי החיים העיקריים (ס' 5 לחוק השוויון לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח 1998).

בין המנבאים החשובים ביותר בשילוב אנשים עם מוגבלות בתעסוקה⁸ והשכלה מביאה לשיפור באיכות החיים של אנשים אלה⁹.

אחד החסמים להשתלבות סטודנטים עם מוגבלות בלימודים אקדמיים הוא העדר תמיכה מתאימה. כדי להתמודד עם חסם זה, אגף הקרנות¹⁰ יזם תוכנית לפיתוח מרכזי תמיכה לסטודנטים עם מוגבלות - **מהפכה בהשכלה הגבוהה**, כדי להתאים ולהנגיש בעבורם את הלימודים ולמנוע נשירה במהלכם.

החזון של המיזם הוא גידול במספר הסטודנטים עם מוגבלות שיתקבלו למוסדות להשכלה גבוהה, ירכשו השכלה אקדמית וכתוצאה מכך ישתלבו בתעסוקה נורמטיבית בתפקידים ההולמים את יכולתם ואת כישוריהם.

המרכז נועד לעזור לנכים להשתלב בתוכנית לימודים, לשפר מיומנויות למידה, להשתמש בטכנולוגיות מתקדמות, לרכוש כישורי חיים וכישורים חברתיים ולמצות את זכויותיהם.

דגש מיוחד מושם על שינוי עמדות של העובדים, המורים והקהילה בנוגע לקליטת נכים במוסדות להשכלה גבוהה, ועל פרסום ופנייה לנכים כדי לעודדם לפנות להשכלה גבוהה. עד היום אושרו 12 תוכניות במוסדות שונים המהוות את השלב הראשון של המיזם, והביטוח הלאומי מסייע בהיקף של כ-10 מיליון ש"ח. הקרנות פיתחו ומממנות תוכנית הדרכה והכשרה מיוחדת לצוותי כל התוכניות. ב-2012 פורסם "קול קורא" נוסף להרחבת המיזם, ואליו נענו 23 מוסדות נוספים.

נוסף על מיזם זה, פועלת במכללת תל-חי תוכנית ייחודית של שילוב בתעסוקה של סטודנטים עם לקות למידה קשה, שבה מספקים לסטודנטים הדרכה, אבחון תעסוקה, הכוונה והשמה.

3. קבוצות תמיכה לבני משפחה המטפלים בקשישים

הניסיון והמחקר מצביעים על כך כי החלת חוק ביטוח סיעוד לטיפול בקשישים מוגבלים בקהילה לא הפחיתה באחריותם של בני המשפחה המטפלים בהם ורק הגבירה את הצורך לסייע להם. הזקן המוגבל מטופל באופן פורמלי באמצעות שירותי המדינה ובאופן בלתי פורמלי בידי בני המשפחה - בדרך כלל הילדים ובני הזוג. טיפול זה מהווה עומס של ממש הפוגע בתפקודם האישי, והחברתי של בני המשפחה ובתפקודם בעבודה.

מכלל בני המשפחה התומכים בזקנים בישראל כ-2/3 הם ילדים, רובם גרים בקרבת הקשיש, ו-25%-20% הם בני זוג. כ-2/3 הם נשים בנות 55 ויותר. על רקע שינויים דמוגרפיים כמו יציאת נשים לעבודה, הארכת תוחלת החיים, מספר נמוך של ילדים וגירושים, הטיפול בהורה הזקן הפך לנטל פיזי ורגשי קשה על בני המשפחה. אחת הדרכים לסייע להם היא באמצעות קבוצות תמיכה, המספקות מידע ותמיכה רגשית.

במסגרת המיזם הוקמו ב-80 יישובים בארץ קבוצות תמיכה הפועלות לפי מודלים טיפוליים שונים והן מיועדות לכ-1,300 בני משפחה מטפלים. בני המשפחה השתתפו ב-12 מפגשים שפותחו והותאמו למאפייני האוכלוסייה ביישוב (למשל מבחינה תרבותית ולפי הצרכים המקומיים). את המפגשים הנחו במשותף מנחים מקצועיים מנוסים ועובדי רווחה מלשכות הרווחה המקומיות,

8 ברמן א' ונאון ד' (2004). בוגרי אוניברסיטאות עיוורים וכבדי ראייה: תרומת עמותת על"ה במשך הלימודים ומעקב אחר השתלבותם בתעסוקה. דוח מחקר, מכון ברוקדייל, 2004.

9 פפרמן ב'. שילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה: תמורות בתפיסות, פיתוח כלים ותוכניות תעסוקה. נגישות בתעסוקה, 10, 2010.

10 זקס ד' ושרויאר נ' (2009). תמיכה אקדמית, תמיכה אנושית ולתמיכה פיזית כמאפשרת את השתתפותם של סטודנטים עם מוגבלות במוסדות להשכלה גבוהה. מתוך דיווח מחקר סופי במימון קרן מחקרים, המוסד לביטוח לאומי. באמצעות הקרן לפיתוח שירותים לנכים והקרן למפעלים מיוחדים.

כחלק מתהליך שיאפשר בעתיד לעובדי הרווחה להטמיע את המודל ולבצע את התוכנית ביישוב באופן עצמאי. המיזם הסתיים במהלך שנת 2013.

4. שילוב אוכלוסיות בסיכון בתעסוקה

הקרן למפעלים מיוחדים, כחלק ממדיניות האגף לפיתוח שירותים, הציבה כאחד מיעדיה העיקריים את התחום של פיתוח תוכניות לשילוב אוכלוסיות בסיכון בתעסוקה. הפעילות בתחום זה החלה לפני כשבע שנים, תחילה בתגובה להצעות שהופנו לקרן ומ-2007 ביוזמת הקרן, באמצעות פרסומים בתקשורת לגופים הרלוונטיים ("קול קורא"): ב-2006 - בנושא שיקום חברתי ותעסוקתי של נפגעי נפש; ב-2007 - בנושא שילוב נשים מוחלשות בתעסוקה ושילוב אנשים עם נכויות בעבודה בשוק הפתוח; וב-2009 בנושא שילוב צעירים בסיכון בתעסוקה.

- **שילוב נשים בתעסוקה** - החל לפעול ב-2009 בכ-20 תוכניות למגוון קבוצות נשים בסיכון חברתי-כלכלי: נשים המקבלות הבטחת הכנסה, נשים שעברו התעללות מינית, גופנית ונפשית, ונשים חד הוריות. התוכניות סיפקו השלמת השכלה, הכשרה מקצועית, העצמה אישית, השמה בעבודה שכירה, פתיחת עסקים קטנים, פיתוח חממות יזמות וליווי לאחר ההשמה. בתוכניות השונות משתתפות כ-2,000 נשים.

- **שילוב צעירים בסיכון בתעסוקה** - מיועד לצעירים בני 20-35, בעלי סיכון להיקלע לתנאי חיים המסכנים את בריאותם הפיזית או הנפשית, הדנים אותם לעוני או המסככים אותם עם החוק. מספרם מוערך בכ-200,000.

בדרך כלל מדובר בצעירים חסרי תמיכה או עורף משפחתי, שאינם יכולים לחלץ את עצמם בכוחותיהם ממחסור ולנצל הזדמנויות נורמטיביות. חלקם זוגות צעירים הנתונים במצבי מצוקה כמו הכנסה נמוכה, חובות והעדר דיור, המתקשים בניהול תקין של משק הבית ובגידול הילדים. אחרים, הסובלים מלקות למידה לא מאובחנת, נמצאים בסיכון גבוה למעורבות בפשיעה, להפוך לדרי רחוב או לעסוק בזנות. בדרך כלל מדובר בכמה מרכיבים בו-זמנית המחריפים את הסיכון.

אוכלוסייה זו נתקלת בכמה חסמים עיקריים בתעסוקה: אי התאמה בין כישוריהם לצורכי המעסיקים; העדר תמיכה של המשפחה; שינויים מבניים במשק (שינויים טכנולוגיים תכופים); אפליה ודעות קדומות של מעסיקים, משפחה וקהילה, המחזקות נורמות ודעות שליליות בנושא עבודה; העדר שירותים מתאימים האמורים לחלץ אותם ממצוקה; ובעיקר העדר כישורים בסיסיים ומסוגלות לעבודה.

בשנים 2009-2012 אושרו 16 תוכניות ייעודיות לצעירים וצעירות בסיכון, הפועלות בעשרות יישובים עירוניים וכפריים ברחבי הארץ, בעיקר בפריפריה או בשכונות מצוקה. כ-2,000 צעירים וצעירות השתתפו בתוכניות השונות.

- **מבוגרים** - הקרן למפעלים מיוחדים מסייעת משנת 2005 בפיתוח תוכניות לשילוב בני 50 ויותר בעבודה בשוק החופשי ומ-2009 לבני 60 ויותר. הוקמו מרכזים ייעודיים בתל אביב ובנהריה המתמקדים בגיוס מעסיקים, בהכשרות ובהשמות של בני 60 ויותר. הקרן ממשיכה לפתח ולהטמיע את העסקת בני 60 ויותר באזורים נוספים בארץ.

5. תוכנית לשדרוג מרכזי יום: הרחבת השימוש במשאב ציבורי

בעשורים האחרונים הוקמו ושודרגו מרכזי יום לקשישים בפריסה ארצית, שבהם יוכלו קשישים מוגבלים לקבל טיפול אישי סיעודי (רחצה, ארוחות, כביסה ושירותים אחרים) לצד הפגת הבדידות באמצעות פעולות חברתיות.

בדיקה העלתה כי רק כ-8% ממקבלי גמלת סיעוד מבקרים במרכז יום. למרות הניסיונות לשפר את תפיסת השירות של מרכזי היום, לא היו שינויים מבחינת יעדיו ותפיסת הפעילות. כיום לאחר חשיבה מחודשת נעשו כמה שינויים במודל הקיים של מרכזי היום המסורתיים, כדי להרחיב את פעילותם. להלן כמה דוגמאות:

- **הרחבת פעילות מרכזי היום לאוכלוסיות שאינן סיעודיות בשעות אחר הצהריים** - תוכנית זו מופעלת באמצעות הקרן למפעלים מיוחדים בשיתוף עם אש"ל ומשרד הרווחה. מדובר בשירות חדשני לפעילות פנאי, חברה וקידום אורח חיים בריא בקרב אוכלוסיית המבוגרים. במסגרת התוכנית פועלים מרכזי יום בשעות אחר הצהריים כמסגרת חברתית לבני 50 ויותר, מתוך תפיסה שיש להפוך את המקום לשירות חברתי-קהילתי לכלל האוכלוסייה המבוגרת ולנסות לשנות את התפיסה הקיימת שלפיה המרכז נותן מענה רק למוגבלים. התוכנית פועלת בבאר שבע, בקריית ביאליק ובבני ברק ומלווה במחקר.
- **פיתוח מודל למרכז יום גמיש בשעות ההפעלה** - קשישים זכאי חוק סיעוד יוכלו להגיע למרכז היום למספר שעות הזכאות שלהם אך השעות נתונות לבחירתם (לאו דווקא בשעות הבוקר) ולקבל אותו מגוון שירותים.

6. מיזם "עתידי בטוח": קידום מסוגלות לתעסוקה בקרב בני נוער בסיכון

מסוגלות לתעסוקה (employability) היא מכלול היכולות והכישורים המסייעים לאדם להתקבל למקום עבודה, להתמיד ולהתקדם בו או לעבור למקום עבודה חדש ומקדם. יעד מרכזי של הקרן לילדים ונוער בסיכון הוא לפתח ולקדם תוכנית מערכתית בשיתוף משרד הרווחה, משרד החינוך וצה"ל כדי להקנות כישורים לתעסוקה לבני נוער בסיכון. המטרה היא לספק להם הכשרה מקצועית כדי להשתלב בעבודה או לסייע בהמשך ללימודים גבוהים או להשתלב בשירות בצה"ל. מדובר בנוער שנשר או שאינו מתפקד במסגרות לימוד רגילות, נוער בשולי החוק ונוער החשוף להתעללות ועוני.

מודל ההתערבות **עתידי בטוח** - שפיתחה הקרן - מקנה לנערים ונערות אלה כלים להשתלבות בתעסוקה ובחברה הוא נועד לספק פתרונות שיספקו להם אופק תעסוקה המושתת על אמונה ביכולתם לתפקד כבוגרים עצמאים ולצמצם את התלות במוסדות המדינה. עד היום הוטמע המודל בכ-40 רשויות מקומיות בקרב כ-2,000 בני נוער בסיכון. כחלק ממיזם זה, פותחה תוכנית **הזנק לתעשייה** המלווה תלמידים הנמצאים בסיכון לנשירה מבית הספר כדי להביאם לסיום 12 שנות לימוד עם תעודת בגרות טכנולוגית מוכרת. במסגרת המיזם התלמידים לומדים חרטות וכרסמות, מינהל או חשמל ומחשבים במכללות אקדמיות או בסדנאות מוכרות, משולבים בעבודה בשכר בתעשייה ואחר כך מגויסים לצה"ל. למיזם שותפים משרד החינוך, ביטוח לאומי ועמותת **הזנק** ומשתתפים בו כ-1,000 תלמידים.

סך הסיוע של המוסד לשני המיזמים (**עתידי בטוח והזנק לתעשייה**) מוערך בכ-30 מיליון ש"ח.

7. טיפול בילדים ובני נוער נפגעי תקיפה מינית

מיזם זה משותף לקרן לילדים ונוער בסיכון, קרן רש"י ומשרד הרווחה, והוא פועל משנת 2007 ומהווה מודל לעבודה ולמבנה של מימון תקציבי למרכזי טיפול לילדים נפגעי תקיפה מינית. ב-30 השנים האחרונות גובר העיסוק הציבורי בארץ ובעולם בהיקף התופעה של פגיעה מינית בקרב ילדים ונוער ובהשלכותיה. הצורך לטפל בילדים אלו חיוני ביותר, לאור העובדה כי ידוע כיום על הנזקים הרבים הנגרמים להם במהלך חייהם באין טיפול הולם ועל ההשפעה החיובית של הטיפול כאשר הוא ניתן.

האחריות לטיפול בילדים נפגעי תקיפה מינית נחלקת בין כמה משרדי ממשלה בהתאם לתחום העיסוק של המשרד. ההשקעה של כלל השותפים היא כ-40 מיליון ש"ח.

במסגרת המיזם נכתבה תוכנית ארצית לטיפול בקטינים שנפגעו מינית, המבוססת על פעולות חינוך והסברה למניעת הפגיעה, איתור קטינים נפגעים וטיפול בהם. התוכנית מבוססת על סטנדרטים מקצועיים שגיבשו משרד הרווחה, משרד הבריאות ומשרד החינוך. עד כה פותחו 12 מרכזי טיפול אזוריים ובשנת 2012 טופלו בהם 1,399 ילדים.

8. קידום בטיחות בקרב בני נוער

בני הנוער הם העובדים העתידיים של החברה. מתוך גישה הדוגלת במניעה, הוחלט בקרן מנוף שיש להגביר את המודעות לבטיחות בעבודה בקרב בני נוער.

בכל שנה עובדים בחופשת הקיץ כ-20 אלף בני נוער, החשופים לאותם הסיכונים שהעובדים המבוגרים חשופים אליהם, אך מודעותם אליהם ולזכויותיהם נמוכה. בשנים 2006-2008 פנו לחדרי מיון עקב פגיעה בעבודה כ-1,000 בני נוער, 32 בהם אושפזו. בשנת 2011 קיבלו 504 בני נוער דמי פגיעה בגין פגיעה בעבודה.

במסגרות שונות של הקרן לילדים ונוער בסיכון ובבתי ספר **מפתנים** (המופעלים על ידי משרד הרווחה) מתקיימות סדנאות הכשרה לעולם העבודה, שבהן מעמיקים את המודעות גם להתמודדות נכונה עם סיכונים בעבודה. לשם כך פיתחה קרן מנוף, בשיתוף רשת בתי הספר **אורט**, לומדה לבני נוער העוסקת בהתנהגות בטוחה בבית, בבית הספר ובעבודה, הזמינה לכל ברשת האינטרנט.

קרן מנוף מימנה מסע הסברה לבטיחות בעבודה שהפיק ארגון **בטרם**, הפונה לבני נוער העובדים בחופשת הקיץ, ובמסגרתו נפתח דף פייסבוק ובו קישור ללומדת אורט. קישור לדף הופץ באתרי נוער. הודרכו גם בני נוער העובדים בקייטנות.

2. קרן המחקרים של המוסד וחדר המחקר

המוסד לביטוח לאומי תומך במחקרים באמצעות מתן מענקים לחוקרים בתחומי הביטוח הסוציאלי, שוק העבודה, המצב החברתי והמדיניות החברתית. מימון המחקרים ניתן בהתאם לסעיף 36 של חוק הביטוח הלאומי התש"ג (1935). החוקרים מגישים הצעות למימון מחקרים בתחומים אלה עד חודש דצמבר של כל שנה, ובשנה שלאחר מכן מתקבלות ההחלטות האם לאשר את המימון ובאיזה גובה. בתהליך האישור של הצעות המחקר כמה שלבים: דיון בוועדת המחקרים הפנימית של המוסד וגיבוש המלצות, דיון בוועדת המשנה למחקרים של מועצת המוסד על-פי המלצות הוועדה הפנימית, והחלטה בוועדת הכספים של מועצת המוסד. על הצעת מחקר שאושרה לקבל גם את אישור שר הרווחה והשירותים החברתיים. עדיפות במימון ניתנת למחקרים שיש להם זיקה הדוקה למטרותיו של המוסד ולתחומי פעילותו, למחקרים שמוסיפים ידע כדי לסייע בעיצוב המדיניות החברתית כלכלית ובהערכתה, ולמחקרים שיש להם מקור מימון מלבד קרן המחקרים של המוסד.

סוגי הסיוע של הקרן הם:

- מענק למחקר רגיל - מימון חלקי או מלא למחקר שמתקיימים בו התנאים הנדרשים.
- מענק למחקר מקיף - המוסד רשאי ליזום מחקר מקיף בתחומי אחריותו או להתנות את השתתפותו במחקר מוצע במעורבותם של גורמים נוספים לרבות מהמוסד לביטוח לאומי, אם מדובר בנושא שנמצא בתוכנית העבודה ובסדרי העדיפויות שלו.
- מענק להקמה ואחזקה של מאגרי נתונים גדולים הרלוונטיים לעבודת המוסד.

- מענקים לסטודנטים - כדי לעודד חוקרים צעירים לעסוק בתחומים שצוינו, ניתנים מענקים לשניים-שלושה חוקרים בשנה הלומדים בארץ ומגישים עבודת מחקר לתואר שלישי.

לאחר סיומו, המחקר מתפרסם באתר האינטרנט של המוסד תוך ציון העובדה שקיבל את תמיכת הקרן. השנה הועלו לאתר כל המחקרים שנעשו בתמיכת הקרן מאז הקמתה, ככל שהיה אפשר לאתרם.

מאז הקמתו מימן המוסד באופן חלקי או מלא כ-160 מחקרים, וסייע לבסיסי נתונים ומענקי מחקר לסטודנטים, חלקם נמצאים בשלבי עבודתם השונים. תנאי הזכאות לקבלת מימון מהקרן ואופן הגשת הבקשות מפורטים באתר בלשונית **קרנות**.

חדר המחקר

כחלק מהרחבת האפשרויות למחקר, נפתח ב-2011 במינהל המחקר והתכנון של המוסד (במשרד הראשי בירושלים) חדר מחקר, שבו חוקרים יכולים להשתמש למחקריהם בבסיסי הנתונים שבמוסד, תוך שימוש בקבצים שהוכנו במיוחד לכך ללא פרטים מזהים. בחדר המחקר שלוש עמדות אישיות ותוכנות מתאימות לעיבוד נתונים כגון SPSS, STATA ו-SAS. ההסדרים בנוגע לשימוש בחדר המחקר עדיין בהתהוותם שכן מדובר בפעילות חדשה שאי אפשר לדעת את היקפה מראש.

השימוש בחדר כפוף לנוהל המחייב את החוקרים המשתמשים בו לעבור בדיקה ביטחונית הכוללת חתימה על מסמך שמירת סודיות.

בדומה לנוהל בקרן המחקרים, עם סיום המחקר מתבקשים החוקרים לפרסם את תוצאות המחקר באופן המתואם עם הביטוח הלאומי.

3. שירות הייעוץ לקשיש

הזכויות המוקנות לאדם בגיל הזיקנה בידי המוסד לביטוח לאומי - חלקן כגמלה בכסף וחלקן כגמלה בעין - מהוות בסיס משמעותי לקיומו: קצבת זיקנה, קצבת שאירים, השלמת הכנסה, סיעוד ושירות במסגרת שירות הייעוץ לקשיש. האדם בגיל זיקנה זכאי גם למגוון של זכויות ושירותים הניתנים בידי ארגונים ומוסדות ציבוריים וממשלתיים, עמותות וגופים אחרים הנובעים ממעמדו במוסד לביטוח לאומי. שירותי הייעוץ לקשיש מתמקדים בדרך כלל בהנגשת השירותים לקשישים, בעזרה במיצוי זכויותיהם ובהענקת קשר חברתי קבוע ותומך לזקקים לו כפי שיפורט להלן.

א. ייעוץ

למרות הקדמה הטכנולוגית, בשל מאפייני הזיקנה, קשישים רבים עדיין מתקשים לממש את זכויותיהם הן במוסד לביטוח לאומי והן בגופים אחרים בקהילה. זאת ועוד: שירותים משלימים וזכויות נוספות המוקנות לקשישים ברשויות ובמסגרות אחרות אינם אחידים ואף הם אינם נגישים דיים. המתנדב היועץ מטעם שירות הייעוץ לקשיש אוסף מהקשיש את המידע הרלוונטי ומספק לו את המידע הדרוש לו למצות את זכויותיו בדרכים שונות (תרגום, שיחה, הפניה פעילה וסיוע מעשי). הייעוץ ניתן בסניפים בקבלת קהל או בטלפון, במוקד טלפוני ארצי בשפות שונות, ובשיחות טלפון יזומות - בעיקר לאוכלוסייה בפריפריה. בשנת 2012 קיבלו ייעוץ כ-170,000 קשישים.

ב. ביקורי בית ראשוניים

ביקורי בית ראשוניים מתקיימים אצל קשישים שהוגדרו כאוכלוסיות בסיכון, כגון קשישים בני יותר מ-80, קשישים סיעודיים, קשישים שמונה בעבורם מקבל גמלה, קשישים שתביעתם לסיעוד נדחתה

ואלמנות/ים. הביקורים הם כלי לבקרה ואיתור קשישים הנמצאים בסיכון והזנחה. המידע המתקבל מאפשר למוסד לוודא כי הגמלאות המשולמות אכן מנוצלות לטובת הקשיש. הביקורים הראשוניים מהווים גם כלי חשוב למיצוי זכויותיהם של מי שמתקשים לממשן עקב מגבלות פיזיות (הגמלה להבטחת הכנסה וגמלת סיעוד).

המתנדב בביקור הראשוני מקבל הכשרה והדרכה קבועה. התרשמותו מהווה בסיס להערכת מצב הקשיש בידי איש המקצוע בשירות לצורך המשך התערבות והפניה לגורמים המטפלים במוסד ובקהילה. בשנת 2012 התקיימו כ-30,000 ביקורי בית ראשוניים.

ג. ביקורי בית חברתיים קבועים

קשישים המרותקים לבתיהם וקשישים בודדים אינם זוכים לקשר חברתי קבוע ותומך. גם המפגשים עם מטפלים או נותני שירותים אינם נתפסים בעיניהם כקשר חברתי מספק, ואף לא בן או בת זוג המטפלים בהם. מבקרי הבית הקבועים מקיימים קשר אישי קבוע אצל מי שהביעו את רצונם בביקור על רקע תחושת בדידות שדיווחו עליה. הביקור הקבוע מהווה גם הוא מקור לבקרה על הטיפול בקשיש. הקשרים הנרקמים בין הקשישים למתנדבים, לעתים קשרי חברות קרובים, הוכיחו עם השנים את תרומתם הרבה לאיכות חייו של הקשיש ולרווחתו. הביקורים מתקיימים בהתאם לפריסת השירות, למשאבים הקיימים ולשיקול הדעת המקצועי בכל מחלקה. בשנת 2012 התקיימו ביקורי בית קבועים אצל כ-9,000 קשישים.

ד. קבוצות תמיכה לאלמנות/ים

התאלמנות בגיל הזיקנה היא משבר הפוגע באיכות החיים בהיבטים השונים. במחלקות הייעוץ לקשיש בכל סניפי המוסד לביטוח לאומי מתקיימות זה כ-30 שנה קבוצות תמיכה לאלמנות/ים בגיל הזיקנה, המלוות, תומכות ומייעצות בשעת משבר ומסייעות להם להתארגן להמשך חייהם. פעילות נוספת בקרב אלמנות/ים נעשית באמצעות מתנדבים מקצועיים: פנייה בטלפון לצורך ניחומים והיכרות, הזמנה ליום מידע מיוחד בנושא זכויות אלמנות/ים והצעה להשתתף בהמשך בקבוצת תמיכה. הקשר נוצר בדרך כלל בסמוך למשבר. בשנת 2012 התקיימו כ-50 קבוצות תמיכה ברחבי הארץ.

ה. ימי מידע

ימי המידע הם אמצעי להסברה וליצירת קשר ישיר עם המבוטחים בנושאים שונים בזיקנה: מידע לפורשים חדשים, זכויות אלמנות ואלמנים, זכויות ניצולי שואה, תמיכה בחולי דמנציה ועוד. המחלקות פונות באמצעות מכתבים אישיים לקהל היעד בכל נושא ומזמינות אותו למפגש יומי שבו מסופק מידע על הזכויות בביטוח הלאומי ועל השירותים השונים בקהילה. ימים אלה תורמים רבות לתדמית המוסד ומאפשרים מגע ישיר עם הקהל והמשך הקשר בעתיד.

ימי מיצוי זכויות בפריפריה: קשישים בפריפריה מתמודדים בדרך כלל עם העדר שירותים זמינים והעדר נציגות של מוסדות רשמיים. לכן ימי המידע הותאמו גם ליישובים אלה, והם מתקיימים בשיתוף עם המחלקות לשירותים חברתיים במקום, המספקות תשובות פרטניות לכל פונה בקהל.

לוח 1

מספר מקבלי השירותים הייעוץ לקשיש לפי סוג השירות, 2011-2012

סוג שירות	2011	2012
ייעוץ	151,900	168,416
ביקורי בית ראשוניים	25,566	26,832
ביקורי בית חברתיים קבועים	8,577	8,458
קבוצות תמיכה	45	51
ימי מידע	92	112

לוח 2

מספר מקבלי השירותים הייעוץ לקשיש לפי סניף, 2011-2012

סניף	2011					2012				
	ייעוץ	ביקורי בית ראשוניים	ביקורי בית קבועים	קבוצות תמיכה	ימי מידע	ייעוץ	ביקורי בית ראשוניים	ביקורי בית קבועים	קבוצות תמיכה	ימי מידע
אשדוד	4219	861	204	2	1	4056	1007	213	1	2
אשקלון	3627	508	294	2	5	3923	566	282	2	6
באר שבע	5646	648	322	2	11	6994	770	337	2	9
בני ברק	1669	191	38	0	3	2099	315	38	0	4
חדרה	3418	710	279	1	3	5354	707	273	1	2
חולון	5528	764	144	2	5	5324	907	140	1	5
חיפה	7800	1068	559	3	1	8398	1044	557	6	2
טבריה	5827	619	620	4	2	5694	634	571	3	2
יפו	12264	1490	420	3	9	10628	1213	431	2	5
ירושלים	9752	2495	698	2	5	11316	2441	722	3	6
כפר סבא	6356	898	388	2	1	6902	697	341	2	2
כרמיאל	3207	630	247	1	2	4430	741	236	1	4
נהריה	3739	1346	396	1	2	3931	1381	389	1	3
נצרת	5559	3086	190	3	1	6420	3913	177	1	3
נתניה	11249	1829	685	2	10	12337	1878	692	3	5
עפולה	2337	774	228	0	0	3908	956	230	3	4
פתח תקוה	7248	1354	466	3	2	9078	1051	431	2	7
קריות	5386	1126	498	2	4	5506	1274	512	2	4
ראשון לציון	9216	1347	469	2	3	9263	1752	507	4	3
רחובות	9792	885	447	1	4	10147	860	451	1	10
רמלה	5076	794	256	0	1	6523	645	262	1	4
רמת גן	10542	937	340	2	5	11315	1164	317	2	8
תל אביב	12443	1206	389	5	12	14870	916	349	7	12
סך הכל	151900	25566	8577	45	92	168416	26832	8458	51	112